

Jost, Henryk

"Informator o zespołach archiwalnych, zawierających materiały do historii przemysłu w latach 1815-1945", Irena Pietrzak-Pawłowska, Warszawa 1967 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 14/1, 153-154

1969

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

1905 r. zdarza się nazywanie Warszawskiego Instytutu Politechnicznego im. Mikołaja II — Politechniką Warszawską, choć ta ostatnia nazwa powstała dopiero w 1915 r.

Wskazane przykładowo drobne usterki, z których duża część uległa sprostowaniu w dołączonej — jak zwykle po zakończeniu każdego tomu — erracie, nie mogą przesłonić wielkich walorów *Polskiego słownika biograficznego*, wydawnictwa niezbędnego m.in. dla historyka nauki i historyka techniki. Można sobie tylko życzyć, aby to wielkie dzieło posuwało się naprzód możliwie najszybciej.

Barbara Olszewska, Eugeniusz Olszewski

Informator o zespołach archiwalnych, zawierających materiały do historii przemysłu w latach 1815—1945. Wstęp i redakcja: Irena Pietrzak-Pawłowska. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1967, ss. 84. (wydawnictwo powielone).

Naczelną Dyrekcja Archiwów Państwowych wydała bardzo pożyteczny *Informator o zespołach archiwalnych, zawierających materiały do historii przemysłu w latach 1815—1945, opracowany w Dziale Ewidencji i Informacji tej Instytucji.*

Opracowanie to może zainteresować nie tylko osoby zajmujące się historią przemysłu, lecz również i historyków techniki, jako że zawiera informacje o aktach, w których niewątpliwie znajdują się także i dane, dotyczące rozwoju techniki i wprowadzania ulepszeń technicznych w zakładach przemysłowych. *Informator*, starannie wydany w powielanej formie, prócz wstępu wprowadzającego w sposób opracowania, składa się z dwóch części, obejmujących poszczególne rodzaje akt. Oparty jest on na centralnej kartotece zespołów archiwalnych Biura Prac Naukowych Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych oraz na szczegółowej weryfikacji, dokonanej przez poszczególne archiwa¹.

Część I *Informatora* w dziale A, obejmującym akta przedsiębiorstw przemysłowych, ujmuje kolejno: górnictwo i hutnictwo; przemysł mineralny i materiałów budowlanych; przemysł metalowy, energetyczny i elektrotechniczny; przemysł chemiczny, drzewny, papierniczy i poligraficzny; przemysł włókienniczy, odzieżowy i skórzany; przemysł spożywczy; inne gałęzie przemysłu. W dziale B podano wykaz akt instytucji kredytowych i banków. Część II obejmuje w dziale A akta administracji państwowej (ogólnej i gospodarczej), w dziale B — akta samorządu terytorialnego (wydziały powiatowe i miasta), w dziale C — akta samorządu gospodarczego i zrzeszeń przedsiębiorców. Poszczególne działy są ułożone według archiwów, w kolejności alfabetycznej.

Wykaz nie obejmuje tych grup aktowych, zawierających materiały do dziejów przemysłu, które nie są wydzielone jako zespoły archiwalne samodzielnych jednostek gospodarczych (akta podworskie, sądowe, hipoteczne, notarialne). Górnictwo i hutnictwo potraktowane zostało w *Informatorze* łącznie, gdyż wielozakładowe przedsiębiorstwa łączyły w XIX w. produkcję obydwóch rodzajów. Ze względu na niewielką liczbę zespołów archiwalnych niektóre gałęzie komasowano w grupach o zbliżonym asortymencie produkcji (np. przemysł włókienniczy, odzieżowy i skórzany). Pominięto w *Informatorze* przedsiębiorstwa handlowe, nie związane bezpośrednio z przemysłem. W dziale C części II ujęto również niektóre kolekcje prywatne (m.in. akta Choroszewskich i Artura Dobieckiego), wykaz nie jest tu jednak kompletny ze względu na stan opracowania akt; część tego rodzaju akt znajduje się

¹ *Informator* został opracowany przez Danutę Olszewską-Gawinową i Halinę Kroll. Jego próbnym wydaniem był *Wykaz zespołów archiwalnych zawierających materiały do historii przemysłu w latach 1864—1944/1945* (Warszawa 1964), przygotowany przez W. Lipińską, D. Olszewską i M. Pestkowską.

przy tym nie w archiwach, lecz w bibliotekach (np. tzw. Archiwum Zakopiańskie w Bibliotece Kórnickiej).

Nie są objęte *Informatorem* archiwa przy różnych instytucjach, które mają niejednokrotnie ciekawe materiały dotyczące przemysłu. Tak np. archiwum Tatrzańskiego Parku Narodowego w Zakopanem posiada wiele akt, dotyczących górnictwa i hutnictwa tatrzańskiego. *Informator* nie ujmuje również archiwów powiatowych, gdzie spotyka się często akta dotyczące przemysłu (Nowy Targ, Wadowice, Nowy Sącz itd.).

Niewątpliwie jednak, mając na uwadze pilne potrzeby badawcze, wydanie *Informatora* należy uznać za bardzo pożyteczne. Znajdzie on z pewnością znaczną liczbą użytkowników, również spośród historyków techniki.

Henryk Jost

NOTATKI BIBLIOGRAFICZNE

Stanisław Urbańczyk, *Szkice z dziejów języka polskiego*. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1968, ss. 414.

Zebrane w tym tomie artykuły ukazały się w różnych czasopismach i księgach pamiątkowych w ciągu lat powojennych. Jednym z nich jest szkic *Językoznawstwo polskie pierwszej poł. XIX wieku* (ss. 370—412; pierwodruk w tomie: *O języku Adama Mickiewicza. Studia*. Warszawa 1959).

W rozdziale pierwszym autor daje krótki rys dziejów historiografii poświęconej językoznawstwu polskiemu pierwszej połowy XIX w. W rozdziale drugim kreśli wewnętrzny podział omawianego okresu, mianowicie dzieli go na dwa podokresy: 1800—1831 (wyraźna kontynuacja XVIII w.) i 1832—1863 r. W trzecim rozdziale pisze o wpływie sytuacji politycznej na rozwój naszego językoznawstwa w tym okresie. Tu m.in. zatrzymuje się nad wysiłkami stworzenia rodzimej naukowej terminologii. Np. Warszawskie Towarzystwo Naukowe zajmowało się słownictwem architektury, mineralogii, chemii i inżynierii, Krakowskie Towarzystwo Naukowe wydało słownik lekarski J. Majera, zajmowało się też słownictwem botanicznym, zoologicznym, astro-nomicznym, estetyczno-krytycznym i prawno-administracyjnym.

W rozdziale czwartym S. Urbańczyk pisze o społecznej roli gramatyk, w piątym przechodzi do spraw szczegółowych, przede wszystkim do tego, jakimi działami językoznawstwa się zajmowano. Na końcu pisze: „Pomimo wszystkich braków i śmiesz-nostek, pomimo braku znajomości lingwistycznej metody badania nie wolno dorobku pierwszej poł. XIX wieku nie doceniać. Ona sama, jeśli pominąć słowniki, z których do dziś korzystamy, nie stworzyła rzeczy wielkich, ale bez wątpienia rzuciła podwa-liny, na których zbudowano potem językoznawstwo polskie w czwartej ćwierci ubie-głego wieku. [...] Jestem przekonany, że związki między pierwszą poł. XIX wieku a końcem XIX wieku i naszym wiekiem będą się stawać tym wyraźniejsze, im do-kładniej będziemy poznawać prace XIX-wiecznych językoznawców” (ss. 411—412).

W przypisie na s. 372 S. Urbańczyk zwraca uwagę, że zestawienie dokładnej bi-bliografii językoznawstwa pierwszej połowy XIX w. napotyka duże trudności (*Bibliografia polska XIX stulecia* K. Estreichera ma luki w tym zakresie, np. pomija niektóre wydania). Tutaj autor informuje też, że pracę nad bibliografią, o której mowa, podjęto w ośrodku łódzkim, oraz o tym, że autor przygotowuje kompletną historię polskiego językoznawstwa.

Z. Br.